

**„Socrealizm. Fabuły – komunikaty – ikony”
Ogólnopolska konferencja naukowa, Kozłówka – Roskosz
– Grabanów, 15-17 września 2004 r.**

Zakład Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Muzeum Zamoyskich w Kozłówce oraz Podlaska Fundacja Wspierania Talentów, Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Zamoyskich w Kozłówce, Kolegium Licencjackie UMCS w Białej Podlaskiej, Europejskie Centrum Kształcenia i Wychowania OHP w Roskoszy to organizatorzy wieloaspektowej, obejmującej aż 90 referatów, trzydniowej konferencji naukowej pod hasłem „Socrealizm. Fabuły – komunikaty – ikony”. Konferencja rozpoczęła się w Kozłówce w dniu 15 września 2004 roku, w Muzeum Zamoyskich. Powody do zaproszenia referentów właśnie tam były przynajmniej dwa: temat konferencji oraz jubileusz Galerii Sztuki Socrealizmu. Trudno bowiem znaleźć lepsze miejsce do współczesnych rozważań o kulturze, sztuce, literaturze, komunikacji okresu stalinowskiego niż Kozłówka, w której 10 lat temu w dawnej powozowni pałacowej utworzono Galerię Sztuki Socrealizmu. Szczególne okazało się zresztą nie tylko miejsce, ale i czas konferencji. Kilkanaście dni wcześniej ukazał się „Słownik realizmu socjalistycznego”. Jego promocja, z udziałem autorów prof. dr. hab. Zdzisława Łapińskiego i prof. dr. hab. Wojciecha Tomasika, bezpośrednio poprzedziła obrady.

Kozłowiecka Galeria, o której w wystąpieniu zatytułowanym „Sztuka narzucona i wyrzucona. 10 lat Galerii Sztuki Socrealizmu w Kozłówce”, mówił jej dyrektor Jacek Szczepaniak, powstała na bazie Centralnej Składnicy Muzealnej. Po 1960 roku trafiło do Kozłówki bardzo dużo prac plastycznych (obrazy, rzeźby, rysunki, grafiki), zakupionych przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Powstały wówczas największe w Polsce zbiory sztuki socrealistycznej. Obecnie obejmują około 1700 eksponatów i nadal są wzbogacane, w ostatnim dziesięcioleciu m.in. o plakaty (od prywatnego kolekcjonera) i tkaniny. Publiczności udostępniane jest około 300 prac, pozostałe znajdują się w magazynie i częściowo są widoczne przez szklane drzwi.

Wszyscy uczestnicy konferencji mogli obejrzeć aktualną ekspozycję. Każdego roku jest ona modernizowana, wymienia się około 10 procent obiektów. Poza malarstwem, rzeźbą, grafiką z epoki, Galeria gromadzi wytwory sztuki z lat 1956-1988, a nawet współczesne, nawiązujące stylistyką do socrealizmu albo będące jego bezpośrednią kontynuacją. Sporo jest także drobnych przedmiotów użytkowych: medali, odznak organizacyjnych, ceramiki, pocztówek, etykiet zapalczanych. Jak twierdzi J. Szcze-

paniak: „o ile pałac w Kozłówce jest przykładem ochrony dziedzictwa europejskiego, Galeria stanowi przestrożę przed jednym z największych dla tego dziedzictwa zagrożeń”.

Pierwszy dzień konferencji był jedynym, w którym obrady miały charakter plenarny. Wystąpili wówczas: prof. dr hab. Wojciech Tomasik z Akademii Bydgoskiej z referatem pt. *Ameryka w butelce. Rzecz o coca-coli*, dr Małgorzata Lisowska-Magdziarz z Uniwersytetu Jagiellońskiego mówiąca o *Fascynacji socrealizmem w kulturze popularnej w Polsce po 1989 roku*, prof. dr hab. Krzysztof Obremski z Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu przedstawiający Stalina jako językoznawcę (*Zgąsło słoneczko ludzkości*), dr Barbara Rogowska z Uniwersytetu Wrocławskiego omawiająca *Ikonografię wodza – Bolesława Bieruta*, prof. dr hab. Leszek Szaruga z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie analizujący problem *Socrealizm a kanon literatury narodowej*, prof. dr hab. Maria Wojtak z Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie z referatem *Dramat z „godziny schematów”* oraz dr John Bates z University of Glasgow charakteryzujący *Nowe oblicze wieszczka w ustroju socjalistycznym*.

Po pierwszym etapie konferencji w Kozłówce, uczestnicy zostali przewiezieni do Roskoszy i Grabanowa koło Białej Podlaskiej. Z uwagi na ogromną liczbę referatów dalsze obrady odbywały się w sekcjach. Drugiego dnia, 16 września, były aż cztery sekcje, bo wówczas organizatorzy przewidzieli najwięcej wystąpień. W każdej było ich około 15. Zostały podzielone tematycznie. Sekcja A zajmowała się głównie socrealistyczną literaturą. Przedstawiciele Instytutu Filologii Polskiej Akademii Świętokrzyskiej, dr Iwona Mityk i dr Janusz Detka wygłosili referaty na temat *Obraz wsi w zbiorach Witolda Zalewskiego i Sylwestra Banasia (schematy fabularne, wizerunek kulaka, elementy propagandy i odstępstwa od niej)* oraz *Socrealizm jako cudze słowo. Stylizacje soc w literaturze okresu odwilży*. Duże zainteresowanie wzbudziło wystąpienie dr hab. Stanisława Kondka, obecnie profesora w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa AŚ, poświęcone *Literaturze popularnej w ofercie wydawniczej polskiego socrealizmu*. Analizowano także satyrę, powieść, tzw. prozę produkcyjną, a nawet science fiction i twórczość żydowską.

Problem komunikacji masowej, w tym głównie za pomocą prasy, oraz działania propagandowe różnych instytucji stały się przedmiotem rozważań sekcji B. Charakter wprowadzający do późniejszych wystąpień, podejmujących zagadnienia szczegółowe, miał referat prof. dr hab. Czesława Lewandowskiego z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *Realizm i romantyzm polityczny jako wyznaczniki ideowe propagandy PPR*. Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa AŚ reprezentowały dr Renata Piasecka i dr Jolanta Kępa-Mętrak. Pierwsza omawiała *Strukturę informacji na łamach biuletynów Polskiej Agencji Prasowej w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych*, druga – *Głosy opinii robotniczej i chłopskiej przeniesione do gazety, czyli rola korespondentów w kształtowaniu obrazu rzeczywistości w prasie początku lat pięćdziesiątych*.

Obrady sekcji C poświęcone były przede wszystkim filmowi i teatrowi. Omawiano schematy fabularne, formułę wroga, postać kobiety w filmie socrealistycznym.

Dr Barbara Gierszewska z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa AŚ mówiła o *Socrealizmie zakamuflowanym, czyli o recenzjach filmów sowieckich w polskiej prasie lat trzydziestych*. Nawiązywano także do realizmu w sztuce Europy Zachodniej oraz do socrealizmu w sztuce współczesnej.

Najbardziej różnorodne pod względem tematyki były referaty w sekcji D. Dotyczyły literatury, publicystyki, cenzury. Najwięcej uwagi poświęcono problematyce literatury dla dzieci i młodzieży, jej oddziaływania ideologicznego. I w tej sekcji znalazła się reprezentantka Akademii Świętokrzyskiej – dr Marta Bolińska z Instytutu Filologii Polskiej. Podjęła się analizy zagadnienia *Literatura wobec nowomowy (socrealistyczne schematy fabularne i próby ich przewyżczenia w prozie lat 50. XX wieku dla młodzieży i dorosłych)*.

W ostatnim dniu konferencji, 17 września, obrady odbywały się w dwu sekcjach. Problematyka była bardzo zróżnicowana: propaganda wizualna socrealizmu, bohaterowie Stycznia 1863 roku, rola wieszczki w propagandzie, twórczość Franza Kafki, socrealizm radziecki, architektura socrealistyczna, muzyka, plastyka, komizm w literaturze, karykatura.

Konferencja poświęcona socrealizmowi zorganizowana była z ogromnym rozmachem. Wzięli w niej udział przedstawiciele niemal wszystkich ośrodków naukowych w Polsce oraz goście zagraniczni. Jej temat, jak się okazało, wzbudził zainteresowanie zarówno literaturoznawców, językoznawców, badaczy kultury, historyków, politologów, socjologów, prasoznawców, plastyków, muzyków. Zapowiedziane w tytule „fabuły, komunikaty, ikony” prezentowane były w różnych aspektach, przez różnych specjalistów. Jak zapowiedział, zamykając konferencję, prof. dr hab. Krzysztof Stepnik, przewodniczący komitetu organizacyjnego, wszystkie referaty zostaną opublikowane przez Wydawnictwo UMCS. Sądząc po zainteresowaniu problematyką socrealizmu, na pewno będą stanowić przyczynek do dalszych badań.

Jolanta Kępa-Mętrak